

Меженна Н. Ю., кандидат архітектури,
доцент кафедри Основ архітектури та архітектурного проектування,
Київський національний університет
будівництва і архітектури
DOI: 10.32347/2519-8661.2019-20.193476

ПОЗИТИВНЕ СПРИЙНЯТТЯ ТА КОНФЛІКТ НЕЗРОЗУМІЛОГО – ПСИХОЛОГІЯ АПЕРЦЕПЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА

***Анотація.** У статті наголошено на проблематиці сприйняття людиною нових об'єктів архітектури та дизайну. Зазначається, що зараз наше суспільство сприймає новітні об'єкти, виконані у сучасних формах децю негативно та пояснюється, чому саме так відбувається механізм психологічного реагування. Незнайомий силует, новітні форми, незвичні конструкції сприймаються як стрес, відбувається психологічне відторгнення. Для адекватного сприйняття нового необхідно перемогти внутрішній супротив. Розглянута психологічна схема усвідомлення та пізнання невідомого. Доводиться, що об'єкт сприймається здебільшого позитивно, коли він є швидко пізнаваним, але не банальним. Оригінальна та банальна інформація характеризується діалектичною єдністю. Проведений зв'язок між вербальним насильством, рівнем освіти суспільства та можливістю сприйняття нового, нетипового. Чим розвинутіше суспільство, конкретний спостерігач – тим легше він сприймає нове, приймає нові форми та технології. Це відбувається тому, що на етапі фільтрації інформації, пошуку співпадінь, підсвідомому переліку відомих образів виникає більша амплітудна шкала; людина з ширшим мисленням краще підготовлена для сприйняття нового образу. Розвиток суспільства виводить сприйняття на новий етап, коли нові форми, конструкції, стиль стає типовим, зустрічається частіше, відбувається психологічне звикання та пізнання форм, відбувається психологічна адаптація.*

***Ключові слова:** психологія сприйняття, вербальне насильство, аперцепція, новації, актуальне бачення.*

Можна помітити, що деякі новобудови не викликають ніякої реакції у суспільстві, а поява інших спричинює значний розголос, частіше негативний ніж позитивний. Як приклад, з останнього, можна навести реакцію на появу новаційної будівлі Театру на Подолі в історичному середовищі Андріївського узвозу в Києві. Чому людині подобається або не подобається нова будівля, реконструкція історичної споруди виконана в сучасній контрастній стилістиці?

Бачимо, що сьогодні у висловах, у коментарях публікацій, на телебаченні дуже багато вербального насильства: дивні інвективи, спроби образити,

провокативні висловлювання, навіть погрози смертю. Майже будь-яка нова ідея, напрям, пропозиція, навіть апіорі позитивна, дуже часто стикається з негативною реакцією суспільства. Люди спочатку підсвідомо (або свідомо) шукають мінуси, занижують цінність ідеї, шукають (і обов'язково знаходять) щось погане. Самим відомим історичним прикладом такого відношення до яскравих новацій в архітектурі стала Ейфелева вежа в Парижі, яку було сприйнято парижанами дуже негативно, а з часом вона стала одним із основних символів міста. В історії ще дуже багато таких прикладів, коли архітектор намагається спроектувати витвір саме свого часу, навіть трохи стилістично зазирнути вперед, але розуміння якості та необхідності цього витвору сучасниками приходить дещо пізніше.

І така реакція практично повністю розповсюджується на сучасну архітектуру, особливо в історичних центрах міст, реконструкцію історичних будівель, будь-які проекти сучасної стилістики. Людина однозначно сприймає ситуацію «нове-в-історичному» як стресову, нетипову, непозитивну. Можна сказати, що будь-яке нове, невідоме, незнайоме, невпізнане викликає наряду із цікавістю – роздратування, стрес, негатив. Незнайомий силует, новітні форми, незвичні конструкції сприймаються як стрес, відбувається психологічне відторгнення. Для адекватного сприйняття нового необхідно перемогти у собі внутрішній супротив.

В основі сприйняття людиною нового для неї об'єкту середовища полягають фізичні явища, що дозволяють аналізувати інформацію за допомогою органів відчуття. Кожна людина має свої особливості сприйняття навколишнього середовища, це залежить від її віку, рівня освіти, життєвого досвіду, віросповідання, моди, уподобань, професійних якостей, країни народження та проживання і багатьох інших причин, що сформувало особистість конкретного спостерігача. Тому постає питання: чи можливо з достатньою якістю визначити склад емоціонально-естетичних чинників, їх характер та форму [1]? Таким чином, особистість сприймає і аналізує предметне середовище не тільки як розрізнений набір відчуттів та емоцій, а також, як певний цілісний образ з окремих елементів. Через об'єднання та узагальнення конкретних деталей свідомість людини встановлює загальний образ або зміст, підсвідомо зіставляючи його зі схожими предметами та уявленнями. Свідомість особистості також має властивість присуджувати об'єктам середовища різні якості, паралельно наділяючи його позитивними чи негативними рисами. Залежність сприйняття від особистості суб'єкта, особливостей його психодинаміки, досвіду, об'єму та змісту пам'яті – аперцепція. Але й аперцепція конкретної людини може змінюватись під впливом змін у віці, світогляді, вподобаннях, підвищенні культурного рівня, знань. З чого випливає, що чим освіченіше суспільство, чим вище його загальний рівень, тим легше та оптимістичніше будуть сприйматись новації.

Театр на Подолі,
Київ, 2016-17 рр.
ТАМ «Дроздов»

Приклади крематоріїв.
З їх образом порівнювали будівлю театру

Спостерігаючи об'єкт, людина сприймає зображення, що є окремими випадками сигналів-кодів, які, з одного боку, є символами свого часу, того періоду, коли створювалася будівля, а з іншого – можуть сприйматися прийдешніми поколіннями з урахуванням знань та емоцій, притаманних цьому періоду історії. Так, наприклад, алегорії, на яких базується середньовічне, класичне мистецтво, живопис, мозаїки, рельєфи, що ми бачимо в храмах та палацах Європи нам не завжди зрозумілі з першого погляду. Їх сприйняття потребує спеціальних знань та інтелектуального рівня. Необізнана людина буде бачити просто барана, змію, орла або квітку, не розуміючи, що за ними стоять біблійні образи. Та не розуміти того смислу, що був закладений автором.

Так само відбувається і з сприйняттям просторових об'єктів. Архітектурний або дизайнерський твір відображає художньо естетичне опанування дійсності, яку людина пізнає в результаті включення в цей процес своїх духовних сил, активізації життєстверджуючих символів. Людина сприймає новий об'єкт по основним етапам:

- 1 – позначення – «*о, щось нове!*»;
- 2 – запитання – «*що це таке?*»;
- 3 – огляд (зовні, здалеку, зблизька, всередині) – «*як воно виглядає?*» (зорово, дотик, смак, звук та ін.);
- 4 – пошук ідентифікаторів, знаків, символів та інших відомих означень – «*на що схоже?*»;
- 5 – ідентифікація, пізнавання – «*о, це воно!*»;
- 6 – сумнів, право на помилку, можливість варіативності – «*а, може, і щось інше!*»;
- 7 – співпадіння з очікуванням – «*так, чи ні?*»;
- 8 – висновок про якість, результат сприйняття – «*позитивно-негативно-нейтрально*».

Тобто об'єкт сприймається здебільшого позитивно, коли він є швидко пізнаваним, але не банальним. Оригінальна та банальна інформація в архітектурі, предметному дизайні та дизайні архітектурного середовища характеризується діалектичною єдністю. Так, за відсутністю у спостерігача попередньої інформації, за повної оригінальності у його знакової системи виникає конфлікт непорозуміння. За повної банальності інформації виникає конфлікт перенасичення. І в тому, і в іншому випадку у спостерігача *притуплюється сприйняття об'єкту*. Люди сприймають швидше та краще уже знайомі форми, ніж незнайомі. За великої оригінальності або незрозумілості виникає *конфлікт незрозумілого*.

Результат повного кінцевого пізнання об'єкту є дуже залежним від критерію новизни для даного спостерігача. Якщо предмет не попадає в уяві ні до якої категорії, то він або викликає черезмірну увагу, або може бути зовсім

непоміченим. Ще одним варіантом об'єктів з повною новизною є перенос функцій. Так, мобільний телефон у мешканців дикого племені може бути сприйнятий у якості прикраси, або інструменту для копання землі... Тобто, непізнаність породжує перенос функцій та перенесення предмету до іншої, не притаманної йому функціональної групи.

І.І.Середюк називав актуальним баченням те сприйняття архітектури, яке склалося на базі повного досвіду прийдешніх поколінь. Із-за генетичного сприйняття наше бачення не завжди відразу відкликається на актуальні потреби, а знаходиться під впливом застарілих зразків минулого. Тому нове, актуальне сприйняття повинно боротися з генетичним, котре в той же час служить основою його розвитку [2].

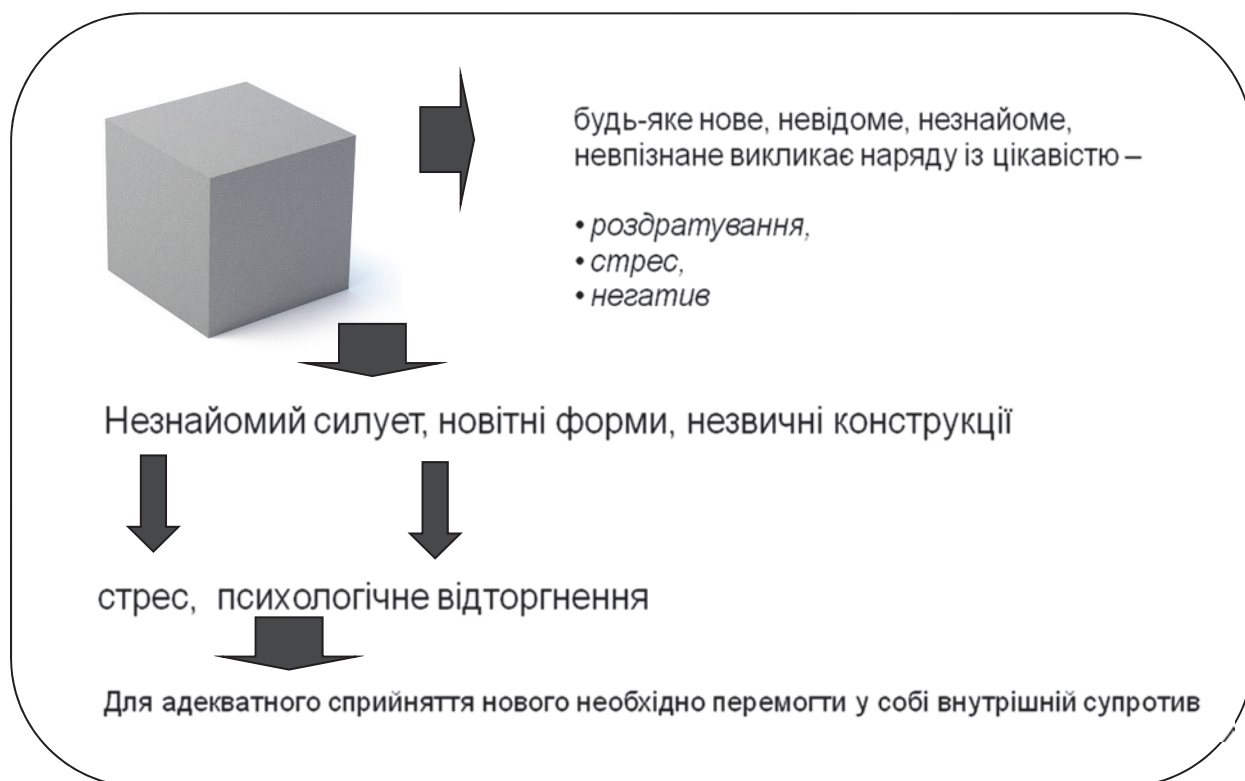
ЗАМІНА АБО ПЕРЕНОС ФУНКЦІЙ

Прикраси та посуд ідентифікуються дикунками як прикраси і посуд. Зброя може ідентифікуватись, а може й ні, в залежності від обізнаності. Техніка може бути сприйнята як прикраси, інструмент, або інше, що не стосується її прямої функції

Відомий японський архітектор Кензо Танге формулював своє відношення до традицій: «щоб перетворити традицію в дещо створююче, її потрібно піддати запереченню та в певному сенсі зруйнувати. Її необхідно не канонізувати, а розвінчати.» [3]. Маємо на увазі нове перевтілення історії, новий погляд на неї через призму сучасності. Якщо прийняти таку сентенцію, то можна казати про пристосування нового в історичний простір та історичного, що набуває нових якостей у сучасному середовищі.

Чим розвинутіше суспільство, конкретний спостерігач, індивідуум – тим легше він сприймає нове, приймає нові форми та технології. Це відбувається тому, що на етапі фільтрації інформації, пошуку співпадінь, підсвідомому ереліку відомих образів виникає більша амплітудна шкала; людина з ширшим мисленням краще підготовлена для сприйняття нового образу. Розвиток суспільства виводить сприйняття на новий етап, коли нові форми, конструкції, стиль *стає типовим*, зустрічається частіше, відбувається психологічне звикання та пізнання форм. Ситуація перестає бути кризовою, стресовою, відбувається *психологічна адаптація*.

Також звернемо увагу на те, що загальний стан суспільства завжди психологічно впливає на окрему особистість та формує її сприйняття як середовища загалом, так і його окремих новітніх елементів. І напруженість та кризові стани у країні, загальне сприйняття цього відрізка життя як *кризового, критичного, неопозитивного* формує у людини негативну реакцію на позитивні речі, такі, як нові пропозиції, сучасна архітектура, новітні витвори дизайну. І чим

вони нетиповіші – тим гірша реакція. Ця ситуація схожа з ситуацією з «собаками Селігмана», що не можуть контролювати негативні, неприйнятні події, так звана *вивчена безпомічність*. Психологічна неможливість до нових, самостійних думок, дій, рухів. І апатія та депресія визначається не тільки в неспроможності до дії, а, також, у негативізмі психологічної реакції, небажанні відкритись новому. Неможливість не дії – неможливість думки, небажання шукати аналогії та образи, співставляти знаки-символи, що призвели б хоч до деяких метафоричних співпадінь і, як слідство – пізнання та психологічне сприйняття сучасного нового образу. У деякій мірі такі реакції можна спостерігати зараз у нашому українському суспільстві, що перебуває у стані з одного боку, розвитку, а з іншого зазнає великого тиску, має кризові умови сьогодення.

Часто позитивне або негативне сприйняття нового об'єкту може бути психологічно підготоване суспільством, технологіями, мас-медіа, якщо така реакція комусь потрібна. Людина підсвідомо готує себе до сприйняття, заделегіть готова до запрограмованої реакції; вона буде вишукувати саме ті якості (позитивні чи негативні), до яких її психологічно готували. І для того, щоб протистояти цим технологіям, мати саме свою, особисту думку про новостворений об'єкт, необхідний також досить високий рівень знань, світогляд, синтез інформації про об'єкт.

Використана література:

1. Strautmanis I. Arhitektoniskas vides emocionalī estetiska uztvere/ I.Strautmanis // Arhitektura un pilsetbuvniecība Latvijas PSR, II, Rīga, 1971.
2. Середюк И.И. Восприятие архитектурной среды / Середюк Игорь Иванович. – Львов: Вища школа. Изд-во при Л. ун-те, 1979. – 202 с.
3. Танге К. Архитектура Японии: традиции и современность / Кензо Танге. – М.: «Прогресс», 1976. – 238 с.

Abstract. The article emphasizes the problem of human perception of new architecture and design objects. It is noted that our society now perceives the latest objects, executed in modern forms somewhat negatively, and explains why this is the mechanism of psychological response. The unfamiliar silhouette, the newest forms, the unusual designs are perceived as stress, there is a psychological rejection.

In order to adequately perceive the new, it is necessary to overcome internal resistance. The psychological scheme of awareness and cognition of the unknown is considered. It proves that the object is perceived mostly positive when it is quickly recognizable, but not banal. Original and banal information is characterized by dialectical unity. The connection between verbal violence, the level of education of society and the possibility of perceiving new, atypical objects. The more developed a society is, the specific observer - the easier it is to perceive the new, to adopt new forms

and technologies. This is because at the stage of information filtering, matching, subliminal list of known images, a larger amplitude scale arises; a person with broader thinking is better prepared to take on a new image. The development of society takes perception to a new stage, when new forms, constructions, style becomes typical, occurs more often, psychological habituation and cognition of forms takes place, and psychological adaptation takes place.

Keywords: psychology of perception, verbal violence, apperception, innovations, topical vision.